

Podklady k výuce témat dopravní výchovy v základních školách

Obsah

1. Vymezení problematiky dopravní výchovy – charakteristika, cíle (s. 1)
2. Východiska, vazba na strategické dokumenty (s. 2)
3. Návrh na rozložení učiva, výstupy na konci 1. stupně ZŠ a nejdůležitější axiomy (s. 3)
4. Návrh na rozložení učiva, výstupy na konci 2. stupně ZŠ a nejdůležitější axiomy (s. 10)
5. Přílohy
 - Příloha 1 – Základní pojmy, klíčová slova a slovní spojení (s. 15)
 - Příloha 2 – Metody a formy práce (s. 18)
 - Příloha 3 – Doporučená literatura, pomůcky, odkazy (s. 26)
 - Příloha 4 – Legislativa (s. 27)
 - Příloha 5 – Začlenění problematiky dopravní výchovy v RVP ZV (s. 28)
 - Příloha 6 – Návrh testových otázek pro jednotlivé ročníky (s. 32)

1. Vymezení problematiky dopravní výchovy – charakteristika, cíle

Počet usmrcených zranitelných účastníků silničního provozu je chápán jako jeden z nejzávažnějších problémů bezpečnosti provozu na pozemních komunikacích v ČR. Chodci a cyklisté, nejzranitelnější účastníci silničního provozu, tvoří 30 % obětí v silničním provozu a tento podíl se nedaří snižovat. Zvýšení ochrany dětí a žáků na pozemních komunikacích je jednou z priorit dopravní politiky Ministerstva dopravy ČR a je jí věnována speciální pozornost, stejně tomu tak je i u dalších subjektů, včetně nevládních organizací.

Nezastupitelnou roli v této oblasti má škola. Je třeba si uvědomit, že žáci základních škol jsou účastníky silničního provozu a budoucími řidiči a právě u nich může začít možná náprava chování a návyků celé společnosti, které se mj. odrážejí v chování v silničním provozu. Žáci rovněž dokážou ovlivnit chování svých rodičů. Smrtelná a těžká zranění dětí poznamenávají život celých rodin na několik let či generací. Proto je v základních školách efektivní realizace témat týkajících se prevence bezpečnosti v silničním provozu obzvláště významná. Ministerstvo dopravy zajistilo zahájení kontinuální dopravní výchovy od rodiny po mateřské, základní a střední školy. Došlo také k rozvíjení a podpoře nových forem dopravní výchovy na všech stupních škol v rámci školních vzdělávacích programů. Byly zajištěny mediální kampaně zaměřené na zvýšení ochrany dětí, spojené s vydáním příruček určených pro rodiče dětí, zajištění jejich distribuce do škol a zdravotnických zařízení. V rámci prevence dětských úrazů v dopravě bylo přistoupeno k distribuci materiálů vydaných v minulých letech. Témata dopravní výchovy jsou v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (RVP ZV) zpracována a vzhledem k tomu, že je problematika rozložena do několika vzdělávacích oblastí, může být koncepční příprava výuky pro učitele náročnější, proto je předkládán tento materiál jako vhodná pomůcka pro pedagogy k ucelené a efektivní realizaci dané problematiky. Návrhy cílů, dílčích výstupů a učiva jsou pouze doporučené. Je na každé škole, jak návrh využije pro úpravu svého ŠVP, pro plánování výuky a pro zajištění výsledků vzdělávání.

2. Východiska, vazba na strategické dokumenty

Dopravní politika České republiky pro léta 2005 – 2013 (schválena usnesením vlády č. 882 dne 13. července 2005)

Priorita:

4.4 Zlepšování vnitřní a vnější bezpečnosti dopravy

Specifický cíl:

4.4.1 Bezpečnost silniční dopravy Opatření v oblasti lidského činitele

- Věnovat vysokou pozornost vzdělání, prevenci a osvětě v oblasti bezpečnosti dopravy.

Národní Strategie Bezpečnosti Silničního Provozu 2011 – 2020

Opatření Ú1:

Preventivní působení na všechny účastníky provozu na pozemních komunikacích výchovnými a vzdělávacími aktivitami

Ú1.3:

Zajištění informovanosti škol, metodické rozpracování problematiky dopravní výchovy (v rámci pracovní skupiny MŠMT).

Ú1.1

Konkretizace a upřesnění jednotlivých výstupů z oblasti dopravní výchovy a ochrany člověka za mimořádných událostí v rámci revizí rámcových vzdělávacích programů.

Ú1.4

Rozpracování problematiky dopravní výchovy do jednotlivých ročníků ZŠ.

3. Návrh na rozložení učiva, výstupy na konci 1. stupně ZŠ a nejdůležitější axiomy

Základním smyslem začlenění dopravní výchovy do výchovně-vzdělávacího procesu na 1. stupni ZŠ je zajistit pro žáky příležitost poznat, pochopit a přijmout faktickou i etickou stránku bezpečnosti v silničním provozu. Základním cílem zařazení dopravní výchovy do výuky je získání vědomostí, dovedností a návyků v oblasti bezpečného a ohleduplného chování v silničním provozu, přijetí etických norem chování, rozvoj klíčových kompetencí žáka s důrazem na rozvoj komunikace, sounáležitosti, úcty ke zdraví, odpovědnosti za své zdraví a bezpečnost i zdraví jiných. Dále jde o výchovu k toleranci a ohleduplnosti k ostatním. Dopravní výchova by měla mít kladný dopad na celoživotní učení dětí a vést následně ke snížení nehodovosti a rizikových situací v silničním provozu.

3.1 Návrh na rozložení učiva a výstupy na 1. stupni ZŠ

1. ročník

Cíl výuky v daném ročníku:

seznámit žáky se základními pravidly bezpečnosti v silničním provozu; položit základ pro pochopení bezpečného a ohleduplného chování; poznat nejbližší okolí s ohledem na bezpečnost silničního provozu

Dílčí výstupy (RVP):

Žák

- a) *v běžných činnostech školy uplatňuje pravidla chůze po chodníku a po silnici*
- b) *bezpečně překoná silnici*
- c) *rozlišuje bezpečná a nebezpečná místa pro hru*
- d) *v modelových situacích prokáže znalost správného cestování autem*
- e) *rozezná a používá bezpečnou cestu do školy*

Učivo:

I. Silniční provoz

- Kdo je účastník silničního provozu (chodec, cyklista, dopravní prostředky)
- Pojmy v silničním provozu (chodník, obrubník, zábradlí, silnice, přechod pro chodce)

II. Chodník

- Na chodníku (základní pravidla chůze po chodníku)

III. Silnice

- Na silnici (co se děje na silnici, chůze po silnici, reflexní doplňky)

IV. Místo pro hru

- Kde si hrát (vhodná a nevhodná místa ke hře)

V. Přecházení

- Přecházení silnice bez přechodu
- Přecházení silnice po přechodu

VI. Cestování

- Jízda autem (základní pravidla – autosedačka a zádržné systémy, výstup a nástup)

Prolínající téma - cesta do školy

- Cesta do školy (bezpečná cesta do školy, konkrétní situace)

2.ročník

Cíl výuky v daném ročníku:

vést žáky k pochopení nutnosti bezpečného a ohleduplného chování, k uvědomování si rizik a nebezpečí v silničním provozu

Dílčí výstupy (RVP):

Žák

- a) *správně používá pravidla chování na stezkách pro chodce (při akcích školy)*

- b) rozeznává vybrané značky pro chodce
- c) bezpečně překoná silnici se světelnými signály
- d) rozlišuje a používá bezpečná místa pro hru
- e) v modelových situacích a při akcích školy uplatňuje pravidla správného cestování dopravními prostředky
- f) rozezná a používá bezpečnou cestu do školy, zvládá modelové situace "sám domů"

Učivo:

I. Silniční provoz

- Vztahy mezi účastníky silničního provozu (chodec, cyklista, dopravní prostředky)

II. Chodník a stezka pro chodce

- Na chodníku a stezkách (základní pravidla, co a kdo kam smí a nesmí, správné chování, vztahy mezi účastníky na stezkách)
- Značky (Stezka pro chodce, Zákaz vstupu, Chodník uzavřen)

III. Silnice

- Na silnici (základní pravidla chůze po silnici, reflexní doplňky)
- Krajnice a její nástrahy

IV. Místo pro hru

- Kde si hrát (vhodná a nevhodná místa ke hře)
- Na čem se ještě jezdí (in-line brusle, skateboard, koloběžka; ochrana - přilba a chrániče)

V. Přecházení

- Přecházení silnice bez přechodu
- Přecházení silnice po přechodu
- Přecházení silnice po přechodu se světelnými signály

VI. Cestování

- Jízda autem (pravidla bezpečné jízdy – autosedačka a zádržné systémy, výstup a nástup)
- Cesta dopravními prostředky (základní pravidla cestování, nástup a výstup, chování za jízdy)
- Vztahy mezi cestujícími v autě, v hromadných prostředcích

Prolínající téma - cesta do školy

- Cesta do školy (pravidla bezpečné cesty do školy, konkrétní situace a nebezpečí)
- Poslouchej, dívej se, přemýšlej (vnímání všemi smysly a chápání souvislostí)

3.ročník

Cíl výuky v daném ročníku:

rozvíjet schopnost uvědomovat si rizika a nebezpečí v silničním provozu, vnímat okolní dění všemi smysly a učit se vyvozovat správné závěry pro bezpečné chování; uvědomovat si ostatní účastníky provozu, zejména v roli chodce

Dílčí výstupy (RVP):

Žák

- a) reaguje v roli chodce na ostatní účastníky SP
- b) používá reflexní doplňky a zná jejich dopad
- c) v modelových situacích využívá osvojená pravidla chování na stezkách pro chodce, v obytné zóně
- d) rozeznává vybrané značky
- e) bezpečně překonává silnici se světelnými signály, přejde mezi zaparkovanými vozy a silnicí s více jízdními pruhy
- f) ovládá pravidla jízdy na bruslích a koloběžce a využívá je
- g) v modelových situacích a při akcích školy uplatňuje bezpečné chování v dopravních prostředcích a na zastávkách

Učivo:

Chodec

I. Na chodníku

- Pravidla chůze po chodníku (co se smí a nesmí na chodníku)

- Kdo je chodec (brusle, koloběžka, apod.)
- Nebezpečí a nebezpečné chování (vztahy mezi účastníky na stezkách)
- Značky (Stezka pro chodce, Zákaz vstupu chodců, Chodník uzavřen)

II. Silnice

- Pravidla chůze po silnici (pravidla pro jednotlivce a skupiny, Vidět a být viděn – reflexní doplňky)
- Nebezpečí na silnici (vozidla s právem přednosti v jízdě, tramvaj)
- Značky (Zákaz vstupu chodců, Chodník uzavřen, Silnice pro motorová vozidla, Dálnice)

III. Místo pro hru

- Silnice a chodník (vhodná a nevhodná místa ke hře)
- Hřiště a cesta na něj
- Obytná zóna a její pravidla
- Na čem se ještě jezdí (in-line brusle, skateboard, koloběžka; ochrana - přilba a chrániče)

V. Přecházení

- Přecházení silnice bez přechodu; přecházení silnice po přechodu; přecházení silnice s více pruhy; přecházení silnice po přechodu se světelnými signály
- Přecházení mezi zaparkovanými vozy
- Přecházení po přechodu s jízdním kolem

VI. Cestování autem

- Pravidla chování na parkovišti
- Nástup a výstup; odpovídající místo k sezení; pravidla chování mezi cestujícími v autě; zádržné systémy – autosedačky a poutání

VII. Cesta dopravními prostředky

- Druhy dopravních prostředků a jejich specifika
- Pravidla chování na zastávce

Prolínající téma - cesta do školy

- Poslouchej, dívej se, přemýšlej (souvislosti konkrétních situací; posouzení situace, včasné vyvození bezpečného chování, nalezení správného řešení)

4. ročník

Cíl výuky v daném ročníku:

být zodpovědný za svoje chování, uvědomovat si rizika a vztahy mezi všemi účastníky silničního provozu; hledat řešení krizových situací; zejména v roli cyklisty; vnímat všemi smysly, zhodnotit a zpracovat získané informace a vyvodit z nich správné závěry pro bezpečnou cestu

Dílčí výstupy (RVP):

Žák

- popíše výbavu cyklisty a jízdního kola k bezpečné jízdě*
- zná způsob a pravidla bezpečné jízdy na jízdním kole*
- (při vhodných podmínkách školy) prokáže bezpečný pohyb na kole (na silnici, na stezkách i v terénu), chová se ohleduplně k ostatním účastníkům silničního provozu; bezpečně překoná s kolem silnici a zvládá základní manévry cyklisty*
- vybere bezpečné místo pro pohyb na kole*
- jako cyklista správně používá reflexní i ostatní doplňky a výbavu kola*
- rozeznává vybrané značky*
- naplánuje jednoduchý cyklistický výlet, včetně cesty dopravními prostředky; posoudí rizika cesty*
- v modelových situacích prokáže znalost chování v krizové situaci*

Učivo:

Cyklista

I. Výbava jízdního kola a cyklisty

- Povinná a doporučená výbava jízdního kola a cyklisty (přilba, její funkce a použití; reflexní doplňky a ostatní doplňky pro bezpečnou jízdu)
- Odpovědnost cyklisty a vztahy mezi účastníky silničního provozu
- II. Způsob jízdy na jízdním kole**
 - Technika jízdy; přeprava zavazadel
- III. Bezpečná cesta**
 - Místa pro jízdu na kole (stezky pro cyklisty, obytná zóna)
- IV. Cyklista na silnici**
 - Problematika silnice z pohledu cyklisty a značení (základní pravidla bezpečné jízdy na silnici, jízda za snížené viditelnosti a zhoršených podmínek)
 - Znamení, zastavování, odbočování, předjíždění a objíždění
 - Vedení kola, vyjíždění do silnice
 - Přecházení s kolem bez přechodu a po přechodu
 - Kde si hrát (vhodná a nevhodná místa ke hře)
 - Značky
- V. Cyklista na křižovatce**
 - Druhy křižovatek a kruhový objezd (zásady přednosti v jízdě, odbočování)
 - Vztahy mezi účastníky silničního provozu
- VI. Rodinný cyklistický výlet**
 - Plánování trasy a výbava na cestu
 - Cyklista v dopravních prostředcích
 - Způsob jízdy ve skupině (zásady ohleduplnosti k ostatním účastníkům silničního provozu)
- VII. V ohrožení**
 - Zásady správného chování v krizové situaci (možnosti krizových situací, jejich řešení, důležitá spojení)
- Prolínající téma - cesta do školy**
 - Poslouchej, dívej se, přemýšlej (souvislosti konkrétních situací, posouzení situace, včasné vyvození bezpečného chování, nalezení správného řešení)

5.ročník

Cíl výuky v daném ročníku:

upevňovat a rozvíjet získané vědomosti, dovednosti a návyky účastníka silničního provozu – chodce i cyklisty; poznávat vztahy mezi všemi účastníky, uvědomovat si je, učit se bezpečnému chování i v krizových situacích; seznámit se s první předlékařskou pomocí

Dílčí výstupy (RVP):

Žák

- a) bezpečně ovládá pravidla chodce i cyklisty
- b) rozeznává další dopravní značky
- c) poznává vztahy účastníků silničního provozu
- d) odhadne dopravní situaci, její nebezpečí a vyvodí správné řešení; snaží se zachovat adekvátně situaci
- e) zná ohleduplné chování a osvojuje si ho
- f) snaží se předcházet nebezpečí s ohledem na sebe i ostatní účastníky silničního provozu

Učivo:

Souhrnné znalosti a dovednosti z oblasti bezpečnosti chodce a cyklisty

I. Na chodníku

- Shrnutí pravidel bezpečného a ohleduplného chování na chodníku
- Vztahy mezi účastníky silničního provozu

II. Výbava jízdního kola a cyklisty

- Potřeba správné výbavy jízdního kola a cyklisty (reflexní doplňky a ostatní doplňky pro bezpečnou jízdu)
- Odpovědnost cyklisty a vztahy mezi účastníky silničního provozu

III. Chodec a cyklista na silnici

- Shrnutí pravidel bezpečného a ohleduplného chování při pohybu na silnici
- Pravidla chůze po silnici pro skupiny i jednotlivce
- Pravidla jízdy za snížené viditelnosti
- Základní pravidla bezpečné jízdy na silnici (bezpečné manévry cyklisty na silnici)
- Pravidla pohybu za snížené viditelnosti a zhoršených podmínek

IV. Bezpečná jízda

- Technika jízdy
- Pravidla jízdy po stezkách a mimo silnici

V. Cyklista na křižovatce

- Pravidla pro bezpečné překonání křižovatky
- Vztahy mezi účastníky silničního provozu

VI. Volný čas a sportovní aktivity

- Druhy volnočasových aktivit souvisejících se silničním provozem a dodržování pravidel (vhodné a nevhodné lokality k uskutečnění aktivit, konkretizace aktivit podle lokality ZŠ a obce)

VII. Přecházení silnice

- Shrnutí základních pravidel překonání silnice ve městě i mimo něj (vztahy mezi účastníky silničního provozu)

VIII. Cesta dopravními prostředky

- Shrnutí základních pravidel bezpečnosti při cestování dopravními prostředky
- Pravidla při jízdě autem (zádržné systémy)
- Vztahy mezi cestujícími a účastníky hromadné dopravy

IX. Prázdniny

- Zásady bezpečného chování v době volna a cestování (specifika lokality bydliště a obce pro trávení dnů volna)

X. Nebezpečí

- Krizové situace (možnosti, jejich řešení, důležitá spojení)

Prolínající téma - cesta do školy

- Dopravní značky (odpovídající značky pro jednotlivé celky)
- V Silničním provozu nejsi sám (vnímání tématu v souvislostech zejména vztažených k dané situaci, řešení situací, sociální pohled, hledisko sounáležitosti, spolupráce)

3.2 Výstupy na konci 1. stupně

Co by měl žák ovládat po ukončení 5. ročníku ZŠ. Dovednosti žáků jsou rozděleny podle tematických okruhů – chodec, cyklista.

Chodec

Žák:

- rozezná účastníky silničního provozu a vztahy mezi nimi
- pozná nebezpečné situace a způsoby jejich řešení
- zvládá pravidla chůze po chodníku a stezkách a uplatňuje je (při akcích školy)
- uplatňuje bezpečné chování při chůzi po silnici
- používá reflexní doplňky pro svou dobrou viditelnost
- bezpečně přechází u (bez přechodu, s přechodem, se světelnými signály, přes dvojpruh)
- bezpečně cestuje v hromadných dopravních prostředcích, chová se s respektem k ostatním cestujícím
- bezpečně cestuje autem, při jízdě v autě používá autosedačku a zádržný systém, zná význam a techniku poutání
- rozeznává a využívá bezpečná místa pro hru, uplatňuje bezpečnou jízdu na in-linech, koloběžce atd.
- vnímá dopravní situaci všemi smysly, vyhodnotí ji a vyvodí správné závěry

Žák zná dopravní značky a jejich význam:

Stezka pro chodce – Stezka pro chodce a cyklisty – Stezka pro cyklisty – Podchod nebo nadchod
 Přečhod pro chodce – Pozor, přečhod pro chodce – Pěší zóna – Obytná zóna – Dej přednost v jízdě –

Stop, dej přednost v jízdě – Železniční přejezd – Zákaz vjezdu všech vozidel – Zákaz vstupu chodců – semaforey pro chodce a řidiče

Cyklista

- popíše výbavu jízdního kola a její funkci
- charakterizuje postavení cyklisty v silničním provozu
- zvládá základní techniku jízdy na kole (pokud jsou vhodné podmínky pro nácvik), zvládá základní manévry (změnu směru jízdy, odbočování, předjíždění, objíždění, otáčení, výjezd na silnici)
- volí bezpečnou trasu jízdy (zvládá jízdu přes křižovatku, včetně jízdy po kruhovém objezdu, včetně situací s dalšími účastníky provozu)
- vnímá dopravní situaci všemi smysly (vyhodnotí ji a vyvodí správné závěry pro bezpečnou jízdu)
- ovládá základní postupy při předlékařské první pomoci

Žák zná dopravní značky a jejich význam:

Dálnice – Jednosměrný provoz – Příkázaný směr jízdy vpravo – Hlavní pozemní komunikace

3.3 Nejdůležitější axiomy bezpečnosti v silničním provozu

Uvedené axiomy slouží pro pedagogy jako vodítko při výuce dopravní výchovy. Nejsou určeny k pamětnému učení, avšak žáci by je měli přijmout za své a řídit se podle nich. Se všemi se postupně seznamují i v pracovních učebnicích nebo výukových setech pro dopravní výchovu pro žáky ZŠ. Axiomy jsou rozděleny podle výukových okruhů a pedagog by si je měl sám podle potřeby zařadit do výchovně-vzdělávacího procesu. Měly by sloužit jako podpůrný, vstupní i výstupní prvek dopravní výchovy. V závorce jsou uvedeny pojmy, kterých se okruh týká.

Okruh 1: Účastníci silničního provozu

Chodec, cyklista, dopravní prostředky, osobní, nákladní, hromadná doprava, vozidla s právem přednosti v jízdě, protijedoucí vozidla, předjíždějící vozidlo, přijíždějící vozidlo.

Dívej se, poslouchej a přemýšlej.

Nepočítej s tím, že řidič stihne zastavit.

Ne každý účastník silničního provozu je ukázněný.

Hraj si na bezpečných místech.

Buď vždy opatrný a ohleduplný.

Sleduj provoz okolo sebe.

Neměň svoje rozhodnutí na poslední chvíli.

Buď předvídavý.

Nebuď lhostejný k ostatním.

Nauč se poskytnout první pomoc.

Ber ohled na ostatní účastníky silničního provozu.

Počítej s chybami druhých.

Nespoléhej se na to, že ostatní účastníci silničního provozu se chovají správně, bezpečně.

Respektuj ostatní účastníky silničního provozu.

Za všech okolností zachovej klid a chovej se bezpečně.

Okruh 2: Chodník

Chodník, obrubník, zábradlí.

Po chodníku chod' vpravo.

Na chodníku si nehraj.

Na obrubníku se nezdržuj.

Zábradlí není na hraní a ani se nepřelézá.

Nikdy nevstupuj náhle do silnice.

Okruh 3: Silnice

Silnice, dálnice, krajnice, dělicí čára, levý okraj, pravý okraj, středy (silnice), hlavní silnice, vedlejší silnice, zatáčka, jízdní pruhy, odbočovací pruhy, snížená viditelnost, svítání, soumrak stmívání, tma, reflexní doplňky, pestré oblečení.

Po silnici jdi vlevo, proti přijíždějícím vozidlům.

Silnice není hřiště, ani když na ní nic nejede.

Řidič tě musí vidět i za snížené viditelnosti.

Nos barevné oblečení.

Na oblečení měj reflexní doplňky.

Okruh 4: Přecházení silnice

Přechod pro chodce, zebra, podchod, nadchod, semafor pro chodce, tlačítko pro chodce, semafor pro vozidla, vlevo – vpravo, rychle – pomalu, přímo – šikmo, oční kontakt, náhlý vstup do silnice, zakrytý výhled.

Vždy se rozhlédni vlevo, vpravo a zase vlevo.

Rozhlížej se před přechodem i na něm.

Rozhlížej se po celou dobu přecházení silnice.

Před přecházením navaž s řidičem oční kontakt.

Přecházej rychle, ale ne zbrkle, a neutíkej.

Po přechodu jdi vpravo.

Přecházej přímo, nejkratší cestou.

Při přecházení nepoužívej mobil ani sluchátka.

Počítej s tím, že vozidla se blíží k tobě rychle.

Počítej s tím, že řidič nemůže vždy zastavit hned.

Vozidla s právem přednosti v jízdě mají vždy přednost.

Nepřecházej na nepřehledných místech.

Při rozhlížení mezi zaparkovanými auty nevyčnívej do silnice.

Po přechodu kolo vždy veď.

Nepočítej s předností na přechodu.

Přecházej vždy na zelenou.

Rozsvítí-li se ti při přecházení červená, dokonči přecházení, nevracej se.

Používej podchody a nadchody.

Nevstupuj do silnice bez rozhlédnutí.

Nepřecházej na poslední chvíli.

Okruh 5: Křižovatka

Křižovatka, kruhový objezd, provoz řízený policistou, přednost v jízdě, přednost zprava.

Při průjezdu křižovatkou se řiď pravidly a dopravními značkami.

Nauč se rozumět pokynům policisty při řízení provozu na křižovatce.

Okruh 6: Cestování autem

Bezpečnostní pás, autosedačka, výstup, nástup, parkoviště.

Při jízdě autem se vždy připoutej bezpečnostním pásem.

Při jízdě autem používej autosedačku.

Do auta nastupuj od krajnice nebo chodníku.

Z auta vystupuj dveřmi k okraji silnice nebo k chodníku.

Za jízdy autem nikdy nestůj mezi sedačkami.

Nevyrušuj za jízdy řidiče.

Okruh 7: Hromadná doprava

Zastávka hromadné dopravy, nástupiště, eskalátor.

Na zastávce si nehraj, stůj dále od okraje a klidně čekej.
Při nástupu do prostředku hromadné dopravy dej přednost vystupujícím.
Nevystupuj ani nenastupuj na poslední chvíli.
Na eskalátorech stůj vpravo a přidržuj se madla.
Jestliže je autobus vybaven bezpečnostními pásy, vždy se připoutej.
Po vystoupení z autobusu přecházej nejlépe po přechodu.
Po vystoupení z autobusu přecházej za autobusem a raději počkej, až odjede.
V hromadných prostředcích uvolni místo nemocným, starším a těhotným ženám atd.
Za jízdy hromadnými prostředky se drž.
Nevstupuj na železniční přejezd, jestliže bliká červené světlo.
Nepodlézej nikdy stažené závory.

Okruh 8: Výbava cyklisty a kola

Přilba, chrániče, povinná a doporučená výbava kola, výbava za snížené viditelnosti, brzdy, kryt řetězu, odrazky v pedálech, zvonek, přední a zadní odrazka, světlo, blikačka.

Nikdy nevyjížděj bez přilby.
Nevyjížděj na nevybaveném nebo poškozeném kole.
Jezdí jen na správně vybaveném jízdním kole.
Za snížené viditelnosti používej správnou výbavu a reflexní doplňky.

Okruh 9: Jízda na kole

Stezka pro cyklisty, jízdní pruh pro cyklisty, objíždění a předjíždění, změna směru jízdy, zhoršené podmínky pro jízdu na kole, zřetelná jízda, tlaková vlna, řazení před křižovatkou.

Používej stezky pro chodce a cyklisty.
Ani jako cyklista nemáš na přechodu přednost.
Používej jen správně vybavené jízdní kolo.
Nepřeceňuj své síly.
Kolo veď vždy ve směru jízdy.
Jako cyklista jsi řidič nemotorového vozidla a platí pro tebe stejná pravidla jako pro ostatní.
Cyklisté jezdí vždy za sebou.
Dodržuj pravidla přednosti v jízdě.
Řid' se dopravními značkami.
Dávej včas a zřetelně znamení o změně směru jízdy.

4. Návrh na rozložení učiva, výstupy na konci 2. stupně ZŠ a nejdůležitější axiomy

Základním smyslem zařazení dopravní problematiky na 2. stupeň ZŠ je další rozvíjení vědomostí, dovedností a návyků v oblasti bezpečného a ohleduplného chování v silničním provozu, snížení nehodovosti a rizik v silničním provozu a přijetí etických norem chování. Dále pak rozvoj životních kompetencí pedagogů, jejich další vzdělávání, výměna zkušeností, jejich cílené působení i mimo rámec ZŠ – vůči rodičům a veřejnosti v lokalitě školy.

Cílem začlenění dopravní výchovy do výchovně-vzdělávacího procesu na 2. stupni ZŠ je prohlubovat a upevňovat znalosti a dovednosti z oblasti bezpečnosti v silničním provozu získané na 1. stupni ZŠ. Dále rozvíjet poznání a obohacovat tuto oblast o další poznatky a etickou stránku problematiky. Položit základy pro utváření vztahů mezi účastníky silničního provozu, orientaci v nich a pěstování správných reakcí, vedoucích k bezpečnosti vlastní i okolí, rozvíjet základy první předlékařské pomoci a připravit žáky na získání řidičského oprávnění pro malé motocykly a další skupiny. Rozvíjet klíčové kompetence s důrazem na úctu ke zdraví, k odpovědnému chování a odpovědnosti za své zdraví, k toleranci a ohleduplnosti k ostatním a na svoji bezpečnost.

4.1 Návrh na rozložení učiva a výstupy na 2. stupni ZŠ

6. ročník

Cíl výuky v daném ročníku:

dovést žáky k pochopení pravidel bezpečného a ohleduplného chování v silničním provozu zejména v roli chodce; rozšířit jejich poznání z nižších ročníků, obohatit výchovně-vzdělávací proces o etické vzdělávání na dané téma; soustředit se na sociální vztahy a způsoby jednání a chování jedince; zabývat se zejména vztahy mezi všemi účastníky silničního provozu; zvládat svoje reakce, vlastní agresivitu a reakce a chování ostatních

Dílčí výstupy (RVP):

Žák

- a) ovládá pravidla bezpečného a ohleduplného chování chodce v silničním provozu a řídí se jimi
- b) chová se bezpečně v dopravních prostředcích a na zastávkách (v modelových situacích a při akcích školy)
- c) dodržuje povinnosti spolujezdce v autě – zejména poutání
- d) rozlišuje další dopravní značky a jejich význam
- e) posoudí situaci i z pohledu ostatních účastníků silničního provozu
- f) vysvětlí bezpečné chování, zejména z pohledu chodce

Učivo:

Chodec

I. Na chodníku

- Pravidla bezpečného a ohleduplného chování na chodníku
- Vztahy mezi účastníky silničního provozu

II. Chodec a cyklista na silnici

- Pravidla bezpečného a ohleduplného chování při pohybu na silnici (chůze jednotlivce po silnici a ve skupině, pravidla pohybu na silnici za snížené viditelnosti)
- Odpovědnost cyklisty a vztahy mezi účastníky silničního provozu

III. Volný čas a sportovní aktivity

- Volnočasové aktivity související se silničním provozem (vhodné lokality k uskutečnění takových aktivit; konkretizace podle lokality ZŠ a obce)

IV. Přecházení křižovatky

- Pravidla překonání ve městě i mimo něj (překonávání různých křižovatek, křižovatka řízená příslušníkem policie)
- Vztahy mezi účastníky silničního provozu

V. Cesta dopravními prostředky

- Pravidla bezpečnosti při cestování dopravními prostředky (pravidla při jízdě autem, zádržné systémy, vztahy mezi cestujícími a účastníky hromadné dopravy)

VI. Dopravní značky

- Odpovídající značky pro jednotlivá témata

Prolínající téma – deník správného chodce

Deník správného chodce – etická stránka chování v silničním provozu

7. ročník

Cíl výuky v daném ročníku:

dovést žáky k pochopení pravidel bezpečného a ohleduplného chování v silničním provozu, zejména v roli cyklisty; rozšířit jejich poznání z nižších ročníků, obohatit výchovně-vzdělávací proces o etické vzdělávání na dané téma; soustředit se na sociální vztahy a způsoby jednání a chování jedince; rozvíjet zejména vztahy mezi všemi účastníky silničního provozu; zvládat svoje vlastní reakce a agresivitu i reakce na chování ostatních

Dílčí výstupy (RVP):

Žák

- a) ovládá pravidla bezpečného a ohleduplného chování cyklisty v silničním provozu a uplatňuje

je v praktických situacích školních akcí

- b) *chová se bezpečně a ohleduplně v roli cyklisty, používá správnou výbavu jízdního kola; orientuje se ve vztazích cyklisty k ostatním účastníkům silničního provozu*
- c) *odhadne nebezpečí konkrétní situace a vyvodí správné řešení, zachová se adekvátně situaci; předchází nebezpečí s ohledem na sebe i ostatní účastníky silničního provozu (prokazuje v modelových situacích)*
- d) *poskytne první předlékařskou pomoc (v modelových situacích)*
- e) *rozlišuje další dopravní značky a jejich význam*
- f) *vysvětlí bezpečné chování zejména z pohledu cyklisty*

Učivo:

Cyklista

I. Výbava jízdního kola a cyklisty

- Výbava jízdního kola, výbava cyklisty (doplňky pro bezpečnou jízdu)
- Odpovědnost cyklisty a vztahy mezi účastníky silničního provozu (bezpečné a ohleduplné chování na chodníku, vztahy mezi účastníky silničního provozu)

II. Bezpečná jízda

- Technika jízdy a její pravidla mimo silnici

III. Cyklista na silnici

- Pravidla bezpečné jízdy na silnici (pravidla jízdy za snížené viditelnosti a zhoršených podmínek)

IV. Cyklista na křižovatce

- Pravidla pro bezpečné překonání křižovatky
- Vztahy mezi účastníky silničního provozu
- Křižovatka řízená příslušníkem policie

V. Prázdniny

- Zásady bezpečného chování v době volna a při cestování
- Specifika lokality ZŠ, obce, prázdninových oblastí pro trávení dnů volna

VI. Krizové situace

- Možné krizové situace (jejich řešení, důležitá spojení; oprava jízdního kola)
- Nejjednodušší základy poskytnutí první předlékařské pomoci

VII. Dopravní značky

- Odpovídající značky pro jednotlivá témata

Prolínající téma – deník správného cyklisty

Deník správného cyklisty – etická stránka chování v silničním provozu

8. ročník

Cíl výuky v daném ročníku:

počopit pravidla bezpečného a ohleduplného chování v silničním provozu, rizika a důležitost tématu; odhalit včas hrozící nebezpečí a odvodit bezpečné chování; zabývat se všemi účastníky silničního provozu a chovat se zodpovědně a ohleduplně; naučit se zvládat agresivitu svoji i ostatních; poznat další zásady první předlékařské pomoci; dokázat prakticky uplatňovat nejdůležitější prvky témat

Dílčí výstupy (RVP):

Žák

- a) *vysvětlí souvislosti celkového chování člověka, sounáležitosti a spolupráce v dopravních situacích pro uchování zdraví a života svojí osoby i druhých*
- b) *aktivně se zapojuje do činností podporujících snižování rizik a nehodovosti v dopravě*
- c) *charakterizuje souvislost mezi jednáním a charakterovými vlastnostmi osobnosti*
- d) *vymezí propojení mezi daným tématem a dalšími oblastmi života*

Učivo:

Etika v silničním provozu

I. Chodec

- Role chodce v silničním provozu (odpovědnost chodce a jeho chování, vztahy chodce k ostatním účastníkům silničního provozu)
- Přestupky chodců a ukázka legislativy

II. Cyklista

- Role cyklisty v silničním provozu (odpovědnost cyklisty a jeho chování, vztahy cyklisty k ostatním účastníkům silničního provozu)
- Přestupky cyklistů a ukázka legislativy

III. Dopravní značky

- Odpovídající značky pro jednotlivá témata

Prolínající téma – deník správného chodce a cyklisty

Přístup veřejnosti k bezpečnosti v silničním provozu – etická stránka chování v silničním provozu

9. ročník

Cíl výuky v daném ročníku:

pochopit vztahy mezi účastníky silničního provozu, být zodpovědný za svoje chování, dokázat rychle a správně vyhodnotit situaci a vyvodit závěry; naučit se potlačit svoji agresivitu a zvládnout agresivitu ostatních; poznat zásady první předlékařské pomoci a seznámit se s legislativou v oboru silničního provozu; pochopit důležitost tématu, ovládat pravidla bezpečného a ohleduplného chování v silničním provozu i možná rizika; uplatňovat v praxi nejdůležitější prvky témat

Dílčí výstupy (RVP):

Žák

- používá své znalosti a dovednosti v praxi*
- orientuje se v základní legislativě související s tématem doprava*
- interpretuje význam pojmů a problematiky bezpečnosti a ohleduplnosti v silničním provozu*
- chová se tak, aby v silničním provozu chránil zdraví a život svůj i jiných osob – uvědomuje si dopad svého chování a koriguje jej podle situace*
- analyzuje konkrétní situaci a vyvozuje bezpečné chování*
- aplikuje znalosti z dané oblasti i do jiných oblastí život orientuje se v souvislostech chování všech účastníků silničního provozu*
- aktivně se zapojuje do činností podporujících snižování rizik a nehodovosti*
- vyřeší testy “řidičský průkaz nanečisto”*

Učivo:

Na vlastní kůži

I. Chodec

- Zážitkové lekce, projekty a další aktivity

II. Cyklista

- Zážitkové lekce, projekty a další aktivity

III. Poskytnutí první předlékařské pomoci

- Spolupráce s odborníky
- Návštěva centra záchranářů

IV. Můj první řidičák

- Zopakování a upevňování znalostí a dovedností
- Znalostní testy, závěrečná zkouška

4.2. Nejdůležitější axiomy tématu bezpečnosti v silničním provozu

Doplnění některých okruhů

Okruh 1: Účastníci silničního provozu

motorové vozidlo, nemotorové vozidlo

zvláštní vozidla

provozovatel vozidla

jízdní souprava

Okruh 3: Provoz na silnici

silnice – silnice pro motorová vozidla – dálnice

objížďka, obchvat

jízdní pruh, přípojovací jízdní pruh, odbočovací jízdní pruh; tramvajový pás

překážka v provozu, neohrozit, neomezit

zastavit, stát

železniční přejezd

obec, hranice obce, povolená rychlost, doporučená rychlost

Okruh 5: Křižovatka

hranice křižovatky, křižovatka a její druhy, křižovatka s řízeným a neřízeným provozem

dát přednost v jízdě

Okruh 6: Cestování autem

bezpečnostní zádržný systém

Okruh 10: Dopravní značky

svislé, vodorovné, zákazové a příkazové značky

Okruh 11: ostatní

dopravní informační systém

průkaz totožnosti, řidičské oprávnění

legislativa, pravomoc, trestní odpovědnost, bodový systém, represe a sankce

zdravotní způsobilost

